

KLAUS MERZ

Jakob alszik

VOLTAKÉPP EGY REGÉNY
(részlet)

Este járkálni látják,
mintha pihenne a fényben,
ami a világ kincseit
megérinthetetlenül
a nyitottság felé tartja

Erika Burkart: *Fragment* című verséből

1

JAKOB. Az ablakdeszkáról por kavarog, mögöttem a porladó szárú kereszt, keskeny rézborítását lehetővékony rozsdá fedi. A keresztfába beégetett öt betűből tanultam meg olvasni.

Bátyám születés közben meghalt, valójában Jakobnak keresztelték volna. De mivel ez nem történt meg, a szülők valamilyen sajátos kényszer hatására legelső fiúk hivatalos névtelenségéhez tartották magukat.

Apa és anya mellett, a nagyszülők fekete télikabátjai között újra és újra végigbetűztem a bátyám különös jelét. Jakob.

A felnőttek már egyre ritkábban könnyeznek a sír mellett. Ahogy a temetői látogatók is mind kevésbé. – Az ifjú pár esküvői fotója, amelyen a menyasszony arca már a terhesség jelét kellett, hogy mutassa, sosem állt a szobai tálalón.

A begóniákat árvácskák, az árvácskákat muskátlik váltották, legtovább a rózsabokor tartott. Mígnem egy napon a száránál elkorhadt kereszt a disznóól melletti fáskamrába került, a családból pedig senki nem tudta, mi legyen vele.

Egy évtizeddel később, az ingóságokkal és tűzifakészlettel, munkapaddal, behorpadt benzines kannával, a faaprításra szolgáló rönkkel és a Harley-gumikkal együtt gyaníthatóan ez is az ingatlan új tulajdonosához került, majd az egész nem

---

Klaus Merz (1946) svájci költő és író. Hermann Hesse-, Gottfried Keller- és Hölderlin-díjjal ismerték el munkásságát. Az 1997-ben megjelent *Jakob schläft. Eigentlich ein Roman* című kisregénye hozta meg számára az európai sikert. A művet magyarul *Jakob alszik. Voltaképp egy regény* címmel a Bookart Kiadó jelentette meg az idei könyvfesztiválra.

sokkal később másodjára is gazdát cserélt, mielőtt a területet végleg elegyengették volna.

Mintegy magamban is meghajolva, nehogy megint beverjem a koponyámat az üres disznóól fájába, mint régen, amikor a félhomályos ólban az ötven rappenesekkel teli perselyemet feltörtem, az emlékezet tovább dolgozik.

Az érmék égették apró markomat, forrón belemartak a tenyerembe, és egy pillanat alatt megértettem, mire gondoltak a felnőttek, amikor azt mondták, hogy a pénz sem boldogít.

Hogy a vétkemet eltussoljam, nagy ívben dobáltam el a hóba a kézmeleg tízrappeneseket, és Jakobhoz imádkoztam buzgón, az Isten szerelmére, bárcsak tüntetné el őket.

Miután elolvadt a hó, az ezüstérmék ismét könnyörtelenül villogni kezdtek a napfényben. Ijedten szedtem össze őket.

Csúnya Lukas – mondta Apa.

Kezébe cirokseprűvel a lisztraktár hullámlemezéből készült tetején állt, ahol a pénzem egy része megtapadt. Onnan nézett le rám.

Átkozott Jakob! – gondoltam én.

A leégett madárház homokjában, mint rendesen, most is ott gubbasztott egy tollát felborzolt veréb.

2

A madarak rikoltozása állítólag egészen a szomszéd faluig elhallatszott. A trópusi különlegességek égő szárnyal röpködtek a ketrechben, eközben Nagyapa, egyik kezében a kerti tömlővel, a másikban egy baltával egyszerre oltott és csapkodott, az alvóg felől pedig egyre közeledett a sziréna hangja.

Egy fejnélküli nevető Kookaburra a kerítés fölött a vasúti sínek felé repült, a pályáőr később a rozsdás talpfák között talált rá.

A gyújtogatót sosem kapták el. Nagyapa ettől kezdve nem zavarta el a madarakat, cserregő átkaik reggeltől estig csak a szomszédokat idegesítették.

A két madárház közül az egyik később a homokozónk lett. Itt süttünk rúdkenyeret és kuglófot, építettünk várakat, egy lovagvárat, és beástuk magunkat a Föld közepéig.

És a vasárnapi iskolát követő napon beindítottuk az özőnvizet.

A háztól délre lévő másik óriáskalitkát kerti lugassá alakítottuk. A virágmintás tábori ágyon, a Sharm El Sheikhből származó kávébarna teveszőr takaró alatt, ami Franz születésnap ajándéka volt, az éjszakai munkától porosan és fáradtan, tavasztól őszi délutánonként Apa aludt.

A toldaléképület falait sárgára festették. Mintha az ember egy tojásban feküdne odabent. Anya elhúzta apának a függönyt, futórózsái szép szabályosan kúsztak az

ereszdeszka mentén. A nyugszék fejrésze fölötti fedőlécen zsírfoltok sorakoztak, a tornác árnyékos felén elfogadható rendetlenség, rózsaszínű fildugók sora.

A teveszőr takarót a vállára terítve az egyik délután Apa innen ment vissza a pékműhelybe: sápadt volt és tántorgott. Mintha háborúból tért volna meg.

Félálomban támadt rá. Az orvosok epilepsziának nevezték.

3

A nagy madárház homályában, miközben az ezüstszürke vadászgépek dübörgő mélyrepülésben tértek vissza kiindulási bázisukra, Sonja és én alámerültünk a szerelem birodalmába. Ujjainkat egymás meztelen lábujjai közé csúsztattuk, és szagoltuk, kábultan, amíg el nem aludtunk.

Sonja három bátyja őrizte szerelmi fészünköt, közben az apja még mindig a szabadban, a szíjgyártó műhely előtt állt és lószőrrel etette a tépőgépet, ugyanilyen szőr türemkedett ki feketén neki is az ingkivágásából.

Nyaranta az egész környék szétfeküdt matracait újtotta fel, virágosakat, csíkosakat, pettyeseket, a zsávolyból készült foltosakat nekünk adta az indiánsátrainkhoz. A táborúzőn tengeri fű parázslott, távol tartotta a bögölyöket.

A téli hónapokban a helybeli gyáros családok megsérült nyergeiben lovagoltunk végig az alsó műhelyen vagy csendes bennszülöttek módjára guggoltunk, megittasulva az enyv gőzétől a homályba boruló bőr-rezervátumban. Ezen az estén azonban Sonja bátyjai, elfeledkezvén a kötelességükről, ahogy már napközben is többször láttuk, elaludtak a dárdáik fölött, és szüleink a karjukban vittek haza bennünket aludni.

Útjuk a hajdani halastó mellett vezetett, amely a Nagyapa madárkorszakához közvetlenül kapcsolódó pontykorszak után a mi pancsoló medencénk lett.

Amikor Nagyapa vadpontyai levedlették pikkelyeiket, és csupasz testükkel hátrafelé sodródtak a kibetonozott tapon át a túlfolyó felé, a víz felülete egy fehér bohóc csillogó ruhájához hasonlított.

Egy viharos áprilisi éjszaka, amikor a patakok kiléptek a medrűkből és egész házak maradtak tető nélkül, a pincék nyílásain pedig krumplik úsztak ki, a vasút felsővezetékét leszakadt fenyőágak tépték le, és a kábel egyik vége a közeli halastó medencéjébe zuhant.

HOZZÁÉRNI TILOS!

ez állt a sárga figyelmeztető táblán, alatta egy fekete halálfej, ami minden vilánpóznán ott vigyorgott. Nem fogtuk meg a döglött állatokat.

Derült nyári napokon az öcsém ólomnehéz csontjait a vitriolkék színű, frissen kitisztított belső tenger vize tette könnyűvé.

Kinyúlva lebegett a tó vizén, fekete autógumibelső tartotta a hóna alatt, egy parafa tányér, mint valami glória övezte a fejét, és nagyon félt, amikor légpuskáinkkal a hasa fölött Anya saláta ágyásainak szarkáira lődöztünk.

A lefolyócső fölött néha megjelent a gőtehalak vörös hasa, amitől rémület fogta el az öcsémet. Hosszú, vékony lábukkal molnárpóloskák támadtak rá, vagy egy foltos szalamandra marta meg a fehér bőrét.

A rokonság körében az öcsémet *Napnak* neveztük.

Nem üvöltött, amikor a rőt színű macska teteme feltűnt mellette a vízben. Én fojtottam bele, hogy megszabadítsam öcsémet a dühtől, amelyet sosem tudott kitölteni rajtunk. És én sem rajta.

A szerelmi lugast *Orientnek* neveztük.

4

Franz, tartsd a kezed a tűzbe, hogy világítson nekünk!

A késsel játszva, ahogy hegyét széttárt ujjai között a dobpergés gyorsaságával Franz hol ide, hol oda döfte, figyelmetlenségből már elvesztette egyik ujját, a legkisebbet. Azóta még szívesebben tette a tűzbe, ahogy ő nevezte, szerencsétlenül járt végtagját.

Petróleumot öntött a bőrére, majd az öngyújtójával meggyújtotta. Megijedtünk és nevtünk, ő velünk nevetett és lángoló ujját gyorsan kék overállja nadrágzsebébe dugta, hogy elfojtsa a lángot, miközben a szabad kezével égő cigarettát húzott elő a bal füléből. A szíjgyártó legények csodálkoztak.

Aki sosem látta Franzot kézen állva végigmenni a fáskamránkon, akit még sosem érintett meg a vízi tündér pillantása, aki aztán tintakék karjával az ember sípcsontja köré tekeredett, és felcsúszott nadrágzára alatt lassan fölfelé kúszott, az nem tartozott a beavatottak körébe.

És annak nem volt helye Harley-ja pótülésén sem, amikor Franz szerencsésebb napokon a munkapad árnyékából kitolta gépét a napra, hogy mi, a legbátrabbak és a leginkább terheltek hatalmas nyergében megszabadulhassunk minden földi súlytól.

Boldogság égette billog volt mind, ami combjainkat és bokaizületeinket díszítette, amikor a wynoni sajtüzem mögötti hosszú kanyarokban nem tudtunk ellenállni a centrifugális erőnek és a nyers húsunkat a forró kipufogó csőhöz érintettük.

Csak otthon lett ebből a boldogságból fájdalom, a sebeink izzottak. Vajat tettek rá, és szigorúan megtiltották a vad motorozást.

5

A széles hát mögött sötét vákuum uralkodott, aminek bőr szaga volt. Hegyes és csupasz térdem mellett aszfalt és gyeppel borított föld rohant el. Az aknafedők ragyog-

tak. Az a harminckét éves ember, aki most a nehéz motorkerékpár kormányát tartotta, az apám volt.

A táj, amerre haladtunk, úgy lüktetett, mint egy koponya nyitott lágyrésze. A pereme vöröslött. Egy ittas paraszt tartott felénk a Fordjával. Apa kihajtott oldalt a mezőre, fékezett. A kocsi nyílt csomagteréből tej loccsant ki, ahogy cikk-cakkban továbbhaladt.

Most majdnem odavesztünk, mondtam Apának. Valami nem tetszhetett neki a mondatomban, de nem javított ki, leemelt a hátsó ülésről és magához szorított. Kifújtuk magunkat, a járó motor mellett leültünk a rövidre nyírt fűbe.

Hydrocephalus. Egy kerek, szőrös, lábatlan, jól megrakott szénásszekér méretű féreg közeledett a moréna felől toronyiránt. Ismét útra keltünk.

Megpróbáltam magam elé képzelni az öcsémet, akinek a feje, mint mondták, túl gyorsan nőtt. E túlméretezett fejtől riadóztatva száguldottunk tovább a völgy irányában. Pánikszerűen, ugyanakkor titáni módon, túl gyorsan váltunk eggyé a hirtelen aláereszkedő homállal. A kanton fővárosában egy csapásra gyulladtak fel a lámpák.

Öcsém aludt, amikor a szobájába léptünk, jól szabott kis feje a fehér párnán nyugodott, és nem tudott magáról. Én sem láttam, amit tudtam. Arra, hogy vízfej, csak később tanított meg minket a célirányos élet.

Anya ágya felé fordultam. A fájdalom pocsolójában feküdt, és kezével engem keresett. Nem vettem le a bőrsapkámat.

A kétségbeesés lassan elektromossággal töltötte meg a betegszobát, szemünk zölden világított.

A kis motyó felébredt:

Együtt

fogjuk cipelni

keresztül-kasul a világon, mondta apa.

Mikor hazaértünk, a vasalónő még mindig a vasalódeszka mellett állt és a gallérajainkat keményítette.

6

Házunk első emeletét csak alváskor, betegség idején és nagy ünnepekkor használtuk. A többi időt a földszinten töltöttük. A pékműhelyben, a konyhában, az üzletben. És mellette, a kisszobában, amelynek jégvirág borította az ablakát.

Nyaranta piros muskátlik sorakoztak a párkányon, majd' kicsattantak az egészségtől. Ez Anya zöld ujjainak volt köszönhető. Életének másik oldalát a növények jelentették, zölden, pirosan, buján. Amihez csak hozzáért, gyökeret eresztett, virágba borult, gyümölcsöt hozott, amitől homályos tekintete felragyogott, ez a ragyogás aztán legkésőbb a krizantémokkal újra eltűnt.

Apa makacsul *irodának* nevezte kis szobánkat, mert ott állt az íróasztala a csöppnyi helyiség hátsó sarkában, legfelső fiókjában a kék kasszakönyv, régi számlák és nyugták.

Az asztalát mi ruhák, levélposta, nyomtatványok, iskolai kacatok lerakatának használtuk. A rádiók, a nagymama bajusztépkedő csipesze, a gémkapcsok és ceruzák között gyűlt a por.

A kihúzható asztal körül ültünk, a kopott kanapén feküdtünk, a beromünsteri országos rádióadó műsorát közletről hallgattuk a hangszórón át, hogy ne zavarjuk az állandóan kitámasztott ajtó mögött a vásárlókat.

Olykor a poros ruhájú lisztszállító, egy csokoládéügynök, a tojásos bukkant még fel. Vagy Anya terítette ki élénk egy csendes, északnyugat-svájci kereskedő szép, kézzel szőtt anyagait. És felélénkült.

A koztpréznből megtakarított tízrappenesekből minden évben hol egy újabb párnával, hol egy asztalterítővel, vagy az új függönyök gesztenyevörös színével csinosította a házat vagy az ünnepi szobát.

És Apának este megkötötte a gondosan kiválasztott nyakkendőjét, amelyet ritkán viselt, ám szeretett. Pasztell színek, nem ragyogtak, de annál melegebbek voltak.

Az irodában a váratlan látogatókat édességalmokkal próbálták lerázni. A rokonok és az ismerősök mélyen beledugták a fejüket a cukorkás zacskókba. Fekete tea volt hozzá spanyol borral vegyítve.

Egyszerűen nem bírom ezt a keveréket, mondta Brettschneiderné és közvetlenül a boros palackból töltött magának, unokáinak hagyva a teát és a zacskókat. Beszédét élénk kézmozgással kísérte, a nyirkos dohánylevelektől barnák voltak az ujjai, a legszaporább szívarkészítő volt a környéken, és maga is úgy beszélt, mint egy géppuska.

De aznap, amikor Franz a Blaupunktal egyensúlyozva beállított, még neki is torkára forrt a szó. A rádiók között Cadillacnek számító darabra a sok ócska holmi között bukkant, már azelőtt tolmácsolni kezdte a Radio Luxembourg híreit, hogy a készüléket a hálózathoz csatlakoztatta és az asztalra helyezte volna.

A bézs színű szövet mögött sejteni lehetett a hangszóró óriási tölcserét, és az adók billentyűi a tojáskereskedőt Franz elefántcsont klaviatúrás harmóniumára emlékeztették. Süvöltve hangoztatta, hogy mostantól egészen rövid ujjakkal is elő lehet állítani zenét. Franz ráütött a billentyűkön babráló kezére, majd mintha egy verset szavalna, felolvasta nekünk az európai rádióállomásokat.

Bal kezével a keresőt csavargatta. Gyors mozdulattal csak ezután csapta fel a korszülék koponyájának a tetejét. A négyzög alakú dobozban valóban ott vibrált a gramofon. Franznál volt egy hanglemez is.

Brunswik – ez állt a fekete lemezen, mintha a boldogság másik neve volna ez a szó, a szoba padlója inogni kezdett. A fekete trombitás rekedt hangja egy pillanat alatt kiűzte az irodából Brettschneiderét és a három unokáját, mi pedig összébb bújhattunk:

On the sunny side of the street.

Aki vidám sétára indul,

hallottuk az elvonuló asszonyság dúdolását.

Majd csak naplemente után álltunk rá megint a beromünsteri adó híreire. Miközben a szomszéd házakban már régen a *Kék Hegyek* lábához kezdtek odahúzódni, bennünk továbbra is a meghitt hangok visszhangoztak:

Theodor H. Londonból,

Hans O. Párizsból,

Heiner G. New Yorkból szólt hozzánk.

Hanglejtésük mélyen belevésődött vidéki fejjünkbe és sokáig őrizte a nagy és tágas világról, a távoli városokról és konfliktusokról alkotott elképzeléseinket.

A hüvelyk- és mutatóujjával Franz összecsippentette az orrtövét:

Hogy jobban halljalak benneteket, szólt és bevett egy tablettát. Honvágy és fájdalom ellen.

Hosszú, eseménytelen délelőtti miatt elsőként öcsém, Nap kezdett fokozatosan beleszeretni az ultrarövid hullámba.

A legújabb slágerek és a robbanékony amerikai és német rock and roll kedvéért, aminek hatására olykor szinte kitépte magát a székéből, északi szomszédaink por-szívóreklámját is elviselte.

Mindez azonban csak jóval azután történt, hogy nagymama véglegesen beszüntette a bajusza elleni küzdelmet és javasasszony lett belőle.